

**B. VAHABZADENİ “ÇETİN ADDIM”
ATMAĞA NE VADAR ÉTDİ?..**

(Ustad Şairin Son Günleri ve Son Şé’rleri)

Ramazan ĞAFARLI *

(Yayıma hazırlayan: Yavuz AKPINAR)

Her cür [çeşit] behtiyarlığa layiğ olan ulu bir halğ Behtiyarını itirdi. Azərbaycanlıların, dünya türklerinin behtiyarlığını hamıdan [herkesten] çoğ o isteyirdi. Ömrünü şam [mum] kimi eridirdi, Nazim Hikmetin “Sen yanmasan, men yanmasam, o yanmasa, Néce çıhar garanlığlar aydınlığa?” çağırışına goşulub insanları él [millet, vatan] yolunda oda, alova atılmağa sesleyirdi. “Yaşamağ yanmağdır, yanasan gerek” - déyirdi.

Onun esas missiyası [misyonu] sözüün güdretini, gücünü insanlara çatdırmağ [ulaştırmak] idi. Yorulmadan yazıb-yaradırdı. Türkün diline, tarihine gesd édenlerle [düşmanlık edenlerle] açığ döyüşmekden [mücadele etmekten] çekinmirdi. Hele 2001-ci ilin séntyabrında “Tanrı türkü gorusun” alğışından, duasından teşvişe düşenlere üzünü tutub déyirdi:

Tarihle bir yaşdadır
Bizim tarih yaşımız.
Neden seni görñudur
“Tanrı türkü gorusun”
Duamız, alğışımız?

B. Vahabzade türklüyünü dananlarla [inkâr edenlerden] héç vaht barışmayıb. “Özümüzü kesen gılınclar”ın keserini [keskinliğini] heğıgeti açığılamağla azaltmağ isteyib. Élelerinin kökünə, soyuna şübhe ile bañıb [bakmıştır]:

* Prof. Dr.

Men anlaya bilmirem,
Türk oğlusansa özün,
Türkün görünmasından
Niye hürküye düşdün [niye ürkün, irkildin]?

"Tanrı türkü gorusun"
Atılan daşmı sene?
Bizim bu alğışımız
Söyle, ğarğış mı sene?

Hemişe [her zaman] türklüyünden fehrle danışan üsyankar söz ustadı ömrünün son üç ilini eserlerinin sistemli şekilde, külliyyat halinde neşrine çalışıb. Bu işde meni özüne yardımçı seçmesi ile heyatımın en şerefli anlarını yaşadım onunla. Ve men de Behtiyarsız galdım... Narahatlığımı [sorumluluk duygusunu] içime çekdim, dürüstlüyünü, vetenseverliyini miras götürdüm. B. Vahabzadesiz yazıb-yaratmağ, zamanla ayağlaşmağ [zamanla birlikte yürümek] çetin olsa da, tövsiyeleri ğulağlarımnda sırğalandığından [küpe olduğundan] ğelemimi işlemek için azacığ güc tapdım.

Her seher zeng édirdi [telefon ediyordu], géceler elyazmalarının arasından tapdığı şé'rinin cildlere salınmasını isteyirdi. Ya da bildirirdi ki, "Yéni yazılarım var, gel götür". Déyirdim: "Bir azdan yanınızdayam". İşlerim başımdan aşsa da, onun "Mümkünse, saat ikiden sonra gel, bir yerde nahar éderik [öğlen yemeği yeriz]. Tekbaşına adamın iştahı olmur" - teklifinden boyun ğaçırmağa cesaretim çatmırdı [cesaret edemiyordum]. Bélece [böylece] isteyirdi ki, günortalar onunla nahar édim. Eslinde yaşantılarını bölüşmeye meslekdaş arayırdı. Her adamla ğaynayıb ğarışmazdı. Hıdudan, Şahmardan¹... sonra tekliye alışmağ çetin idi. Etrafında ürek ğızdırdığı [gönlünün ısındığı] dostlar çoğ az idi. Şirmemmed müellimi, İkrami² da her an yanında görmek isteyirdi.

Son zamanlar iki meseleye sévinmişdi. Türkiyenin Elağız şehrinde adına küçe [adını sokağa] vérmışdiler. "Hele unudulmamışam, - déyirdi, - ömrümü faydasız kéçirmemişem." "Özümüzü kesen ğılınç" dramının Ankara ve İstanbul téatrlarında tamaşaya ğoyulmasını arzulayırdı. Ğardaş ölkenin Bakı Böyük élçisi Hülusi Kılınca mektubla müraciet étmişdi. Türkiyenin medeniyyet bakanlığından hoş heberi yénice almışdığ: tamaşa baş tutacağdı. "Birlikde gédib baħarığ!" - déye sévincini gizletmemişdi şair. Bir de heyatının son günlerinde iki eserinin Akademik Z. Eliyévanın itkisinden tesirlenerek [vefatından etkilenerek] yazdığı "Mersiye-rékviyem" ve Türkiyede Süleyman Demirele hesr étidiyi "Süleyman" şé'rlerinin külliyyata salınmasını isteyirdi.

Birincini Moskvada, 1985-ci il aprelin 15-de Zerife hanım dünyasını deyişen gün yazıb elyazmasını ulu önder Héyder Eliyéve vérmışdi. Héyder Eliyé o çağlarda özüne ve Azerbaycana ğarşı cévriilen güclü ğaraguruha [kötü düşüncelilere] ğarşı mübarize

1 Tanınmış bilim adımı Hudu Memmedov ve gazeteci, yazar Şahmar Elekberzade. Her ikisi de Bahtiyar Bey'in en yakın arkadaşlarındandı. İki si de Bahtiyar Bey'den önce vefat etti.

2 Şirmemmed Hüseyinof: Bahtiyar Bey'in hemşehrisi ve çok sevdiği dostlarından biri. Azerbaycan basını ve siyaset tarihinde tanınmış uzman, profesör. "İkram" (?) Aynı şekilde yakın dostlarından biri.

aparardı. Hemin hüznü vahtlarda - dost, ağsağgal tesellisine éhtiyac duyduğu anlarda Behtiyar Vahabzade de sarsılmış halda yanında dayanmış [durmuş], duygularını “Mersiye - rékviyém” adlı eserde göz yaşları ile süzülüb gelen misralara çevrilmişdi. Şair déyirdi:

“Gelmişem!” - seslendi ölüm bir anda,
Gözel bir insana néce gıydı o?
Sen bir ağrıya bağ!
Böyük bir halğa
Arđa olan kesin arđasıydı o.

“Mersiye-rékviyém” şe’rini tapıb [bulup] külliyyatının 9’uncu cildine saldığını bildirende sévinmişdi. İkinci şe’ri ise Süléyman Demirelin özünden alacağıma söz vérmışem.

İstemeyenler, türk dünyasındaki şöhetine pağıllığla yanaşanlar [kıskançlıkla yaklaşanlar] B. Vahabzadeni hörmetden salmağ üçün deriden-ğabığdan çılır [ellerinden ne gelirse yapıyor], gezétlerde böhtanlı yazılar derc étdirir, gerezli [garazlı] şaiyeler yayırdılar. Teessüflenirdi. Bélelerine baş goşmasa da [katılmasa da, aldırış etmese de], rastlağığı pislikler [kötülükler] içerisini didib-parçalayırdı. Özü hamının uğurunu [kendisi herkesin başarısını] böyük ferehle garşılayırdı. Terifden hoşu gelmirdi [övgün hoşlanmıyordu]. Tez-tez ötenleri hatırlayırdı. Méhdi Hüseýnden danışanda ise kövrelirdi [söz ederken iyice duygulanıyordu]. Déyirdi: “Bir hareketimi özüme hele de bağışlaya bilmirem [kendimi hâlâ da affedemiyorum]. Múharibe yenice gurtarmışdı [II. Dünya Savaşı yeni bitmişti]. Univérsitetde telebeydim. Ğışda uzun esger şinelinde gezirdim [asker paltosu giyerdim]. Méhdi müellim İsmayıl Şılılıya déyir ki, ağşam Behtiyarla bize gel. Herden [arada bir] évine çağırardı, yédirib-içirdirdi, söhbetleşerdik. Bu defe o, İsmayılı yola salıb meni stolun [masanını] arđasında tezedden eyleşdirdi [yeniden oturttu]. Dédi ki, “Süfreni ğaldır, orada sene çatası [sana ulaşması gereken] emanet var”. Men bağdım ki, Méhdi müellim süfrenin altında pul goyub [sofra bezinin altına para koymuş]: “Özüne palto alarsan. Esger şinelini hemişelik éyninden çılırt [üzerinden çıkar, bir daha giyme], ayağa durub [kalkıp] gétmek istedim. Méhdi müellim golumdan tutub sağladı [durdurdu]: “Oğul, - dédi, - men çoğlu gonarar alıram [çok telif hakkı alıyorum]. Sen gel bu pulu götür [parayı al], benim üreyimi ğırma. Seni o şinelde görende pis oluram”. Dédim: “Size minnetdaram, amma men o pulu ala bilmerem”. Telesik otağdan [acele odadan] çılıb getdim. Onun meni seslemesine ehemmiyyet vérmедim. Eh, gerek onun könlünü ğırmayaydım...”

Héc néde [hiç bir şeyde] gözü yođ idi. Yegane isteyi eserlerini külliyyat halına salıb çap étdirmek idi. Bu, böyük vesait teleb edirdi [masraf gerektiriyordu]. O zamanlar gözel ziyalımız Cavaşir Fézyiyévle birlikde “Ğafğaz” jurnalını neşr édirdik. B. Vahabzade dergimizin rédaksiya şurasının sedri [redaksiyon heyetinin başkanı] idi. Her burahılışı [her basılan sıyıyı] diğgetle izleyir ve heyirşah iş gördüyümüzü alđışlayırdı, rédaksiyaya mektub da yazmışdı: “Men “Ğafğaz” jurnalını oğuyanda ğürurlanıram. İtirilen, unudulan kéçmişimize ayna tutulduğunu görürem. Jurnaldaki

şekillere bahanda ve yazıları oğuyanda insan heğiği menada halğımızın keçmiş ile gürur duyur ve isteyir ki, dede-babalarının dünyanı heyrete getiren işlerini davam étdirsın. Azerbaycanın her ğarışının göz oğşadığı, bütün bölgelerde yaşayan insanların fedakar, ğurub-yaradan, süfresi açığı, heyirhah olduklarını jurnal vasitesi ile öyrendikce her bir oğucuda iftiħar hissi oyanacağ. "Ğafğaz" jurnalı hamımızı silkeleyib ayıldır, sanki "Baħın, - déyir, - biz bu ulu ve hađđa tapınan milletin övdlarlarıyđ". Rehmetlik Héyder Eliyév béle meselelerin ğedr-ğiyemetini yaħşı bilirdi, medeniyetimizin ve tarihimizin tebliğine onun ğeder can yandıran olmayıb. "Ğafğaz" jurnalı onun da arzu ve isteklerini gerçekteşdirir."

Cavañşir müellim Şekide "5 ulduz" otél tikdirmişdi. O, isteyirdi ki, şeherin merkezinde Beħtiyar müellimin abidesini ğoydursun. "Şairle danış, razığını al" – dedi. Lakin Beħtiyar müellim bildirdi ki, benim héykelim eserlerimdir, onları insanlar oğuyub faydalanırlarsa, hoşbeħtem. Aħı, ğuru daş parçası onlara ne vérecek?

Bilirdim ki, şair indiyedek çap olunan kitablarındaki nağisliklerden narahattır [eksikliklerden şikâyetçidir]. Sağlığında külliyyatının yétkin halda neşrini arzulayır. Cavañşir müellime şairin héykelinin ğoyulması ile razılaşmadığını dédim. O: "Eserlerini neşr édek" – ğerarını vérdi.

O vaħtlar yazıcı dostunun on cildliyinin ğercini ödeyen bir iş adamının téléviziya kanallarında "Flankesin eserlerini men úze çıħartdım, dahi şairimizin Şamaħıda mezarına abide ucaltdım, özüm de şair olduğumdan Rusiyada ğazandığlarımı edebiyatın inkişafına ğerçleyirem" - déyerek ağız dolusu danışması, ğezétlerde özünü öymesini B. Vahabzadeye pis tesir étmişdi. Eserlerinin çapı üçün héç kimin yardımını ğebul étmirdi. Uzun söhbetlerden sonra onu yumşalttdım. Çünkü Beħtiyar müellim Cavañşir Fézyiyévin héyriyyeçiliyi barede [hayırsevenliği hakkında] çoħ éşitmişdi, kendde [köyde] mekteb tikdirmesini, ğesteleri müalice étmesini [tedavi ettirmesini], müharibe vétéranlarına ve ğocaman [yaşlı] müellimlere temennasız yardımlarını alđışlayırdı. C. Fézyiyévin étdiyi sainsız-hesabsız yaħşılıđları bir defe de olsun úze vurmadığını ğörüb déyirdi ki, halal yolla pul ğazanmağ özü de istédaddır. Zéynalabdin Tađıyév de, Musa Nađıyév de böyük istédada malik idiler. Onların istédadları olmasaydı, milyonlara sahib ola bilmezdiiler.

Nehayet, Cavañşir müellimle ğörüşe razılığ vérdi [ğörüşmeye razı oldu]. Onunla bir saatlığ söhbetden sonra semimiyyetine inandı ve külliyyatının neşrine başladığ.

Sonsuz heyat éşđi onun yaratdığlarından süzülüb gelirdi. Eserlerinin her birini nezerden kéçirir, bezi misralarının yanında ğettler çekirdi. Soruşurdum: "Onları çıħardımmı?"

"Yoħ, - déyirdi, - şé'rlerimi oħudum, inana bilmedim ki, bunları men yazmışam. İlahiden gelib o misralar..."

Beħtiyar Vahabzade eserlerine ğarşı çoħ telebkar idi. Bezilerinin külliyyatına salınmasını istemirdi. "Onlardan ter iyi gelir [ter kokusu geliyor], istédaddan yararlanmayıb", - déyirdi.

Evveller böyük reğbet besleyerek şé'r hesr étdiyi insanların ikiüzlülüyünü ğörüb ithafı ğötürmeyi ğahiş édirirdi [ithaf kaydını kaldırmamı rica ediyordu]. Yeni cildlerini eline alanda uşağ kimi sévinirdi. İki il erinde onu 8 defe sévindire bildim. Dözmedi

[tahammül edemedi]. Ğalan 4 cildin bütün matérialllarını mene tehvil vérib [havale edip] haĝğa govuşdu.

* * *

Türkiyedeki cemiyetlerin birinin rehberi il yarım evvel [bir buçuk yıl önce] B. Vahabzade ile görüşmek için Bakıya gelmişdi. Onu cemiyetlerinin ĝurultayına devet édirdi. Ğerara almışdılar ki, şairi başĝanları seçsinler. Yénice [daha yeni] emeliyyatdan çıldığından şair évinde türk ĝardaşlarına olan tövsiyelerini lente aldırđı [banda kaydettirdi]. Cemiyetin ĝurultayında onun çılışını [konuşmasına] hamı [herkes] ayaĝ úste dinlemişdi. Bu il févralın 14-de mene Cemiyetden baş saĝlıĝı mektubu geldi.

“Ramazan Bey, Büyük ustad Bahtiyar Vahapzade'nin vefatını derin bir üzüntü ile öğrendim. Büyük Türk Milletinin ve Azerbaycan Halkının başı saĝ olsun. Bu ĝün bunu çok derinden hissedemesekte İsmail Gaspıralı Bey'in bundan 100 yıl önce önümüze bir düstur olarak koyduĝu “dilde, fikirde, işte birlik” idealinin en büyük hizmetkarlarından biri de Muallim Vahapzade'dir. Tek millet iki devletin tek devlete dönüşmesi sürecinde muallimin emeĝi büyük, gayreti çoktur. Yayığı ışık ve rehberliĝi genc nesillere ışık tutacaktır. Mekanı cennet, sevenlerinin başı saĝ olsun. Hümetlerimle, Aslan Yaman”. Türkiye Cümhuriyyetinin Bakıdaki Böyükelçiliyyinde maliyye atteşesi vezifesinde çalışmış Bünyamin Özgür de ürek aĝrısı ile yazır: “Aziz kardeşim merhaba... Bahtiyar müellimin vefatını öğrendim ve çok üzüldüm. Allah rahmet eylesin ve hepimizin başı saĝ olsun... Görüşmek dileĝiyle... Selam ve sayĝılarımı sunarım”.

Yanvarın 27-de [27 Ocak'ta] Türkiye Cümhuriyyetinin Bakı Böyük Elçisi Hülusi Kılınc ve “Ğafĝaz” jurnalının Türkiye temsilçisi Mehmet Hatiboĝlu ile birlikde B. Vahabzadenin ĝonaĝı olduĝ. Orada şairin son şekillerini çekdim. Ehval-ruhiyyesi normal idi. Dostumuz İkrâmın oĝuduĝu şé'rlere kövrelse [çok duygulansa] de, üreyi heyat eşĝi ile döyünürdü [atıyordu], İstanbulu, Ankaranı bir de görmek, türk halĝı ile görüşmek arzusundaydı. Hülusi Kılınc şairin külliyyatının tézlikle Türkiyede de basılacaĝını ved étdi.

Févralın 11-de [11 Şubat'ta] “Ğafĝaz” univérsitetinin réktoru profésor Ehmed Sanic ve ĝarici elaĝeler üzre proréktor Murad Ergüven “Ğafĝaz” jurnalı rédaksiyasında ĝonaĝım oldular. B. Vahabzadenin külliyyatının çapdan çıhan 8 cildini onlara hediyye étdim. Yaĝın ĝünlerde şaire baş çekeceklerini [şairi ziyaret edeceklerini] bildirdiler. Sonra Behtiyar müellim zeng édib [telefon edip] meni yanına çaĝırdı. Ğünorta üstü onun iş otaĝında görüşdük. Son ĝéydlerini [kayıtlarını, notlarını] mene vérdi, isteklerini bildirdi. Növbeti [gelecek] cildlerdeki eserlerin tertibi ile maraĝlandı [ilgilendi]. Bütün meseleleri müzakire édib razılaşdıĝ. Gözlemediyim halda:

- Her şey bitdi, - dédi. - Sene öz atama arĝayın olduĝum ĝeder arĝayınam [kendi babama ĝüvendiĝim kadar ĝüveniyorum]. İşi başa çatdıracaĝsan [işini sona erdireceksin]. Daha ĝücüm ĝalmayıb. Ğédirem. - Kövrelidiyimi [aĝlayacak kadar duygulandıĝımı] görüb sözünü déyişdi, - Sen yayda [yazın] Şekiye geleceksen? Dédim: - Beli.

- Meni Gavur ĝalasına apararsan [götürürsün]...

Févralın 13-de saat [13 Şubat'ta] 16.30-da meni Türkiye Cumhuriyyetinin Bakı

Böyük Élçiliyine çağdırdılar, Medeniyyet ve Turizim nazirinin şəhşi mektubunu B. Vahabzadeye vérmeyimi həhiş étdiler. Lakin bu mektubu ünvanına çatdıra bilmedim [adresine ulaştıramadım]:

T. C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANI

Özel

Sayın Bahtiyar Vahabzade!

Hürmetli büyüüm, gönderdiğiniz telgraf ve nazik ifadeleriniz için çok teşekkür ederim. Şairler, milletin dertleri ile dertlenen, içinde yaşadığı hüznü, acıyı, sevdayı, öfkeyi, isyanı en yüksek sesle haykıran insanlardır. Şairler tüm insanlığın sevdalıları, yüreklerinden gelen sesi kelimeye dönüştürenlerdir. Yaşamınız boyunca yılmadan sürdürdüğünüz özgürlük mücadeleleriniz ve birbirinden değerli şiirlerinizle siz de sadece Azerbaycan’ın değil, Türkiye’nin ve tüm dünyanın takdir ettiği en büyük şairlerden birisiniz. Elazığ’da bir caddeye isminizin verilmesi Size duyduğumuz saygının yalnızca küçük bir göstergesi olabilir. Bahtiyarız, çünkü sizin gibi bir değere sahibiz. Kalbinizle, eserlerinizle ve sevdiklerinizle beraber Size uzun ömürler diliyor, en derin hürmetlerimi sunuyorum.

Saygılarımla
Ertuğrul Günay

İki saatdan sonra şair “Gafgaz” universitetinin réktoru ile görüşür, 7-10 değıgelik çay süfresinden sonra gonağları ötürüb [yolcu edip] iş otağına keçir, “Ramazan müellim eserlerime bağmağı tapşırıb [bakmamı tenbih etti]” - deye iki kitabını yazı masasının üstüne goydurur, hemişeki [her zamanki] kimi mene zeng etmeyi evdekilerden həhiş [rica] edir ve könlünden alma yémek keçir...

Maşında eve gedirdim. Saat 18.24 değıgede téléfonumun zengi çalınır. Ekranada “Behtiyar Vahabzade” sözlerini oğuyuram. Lakin ilk defe onunla danışmağa imkan tapmıram [bulamıyoyrum]. Hətt kesilir. Dəme, bu an şair almanı ağzına apararken ilahinin çağırışını eşidir. Heyat yoldaşı [eşi] Dilare hanıma: “Men gédirem” – déyib ebediyyete govuşur...

Bir néçe değıgeden sonra mobil telefonum tekrar seslenir. Ekranada son defe “Behtiyar Vahabzade” sözlerini oğuyuram ve hemişeki kimi Tengiz hanımın sesini eşidirem. Ancağ bu defe “Ramazan müellim, Behtiyar müellim sizinle danışmağ isteyir” evezine [yerine] ağılamsınarağ “Behtiyar müellim dünyasını déyişdi” – déyir...

Bağışladığı kitablarının birinde “Eğide dostum Ramazan Ğafarlıya”, ithaf étdiyi “Dünen de, bu gün de” şə’rinde ise sadece “Dostum Ramazan Ğafarlıya” sözlerini yazıb. Hudu müellimden sonra B. Vahabzadenin dostu, özü de eğide dostu olmağ, ömrün ön bés ildən çohunu onunla gelben birleşmek, inanıb inandırmağ, fikirlerine şerik etmek [ortak olmak] éle bir hoşbehtlik idi ki, heyatımdaki bütün sıhıntıları, merhumıyyetleri, üstüme yağıdırılan şeri, böhtanı unuttururdu. İndi Behtiyar Vahabzade itkisi heyat yoldaşı Dilare ananı göynetdiy [içten yaktığı] geder meni de

göynerdir. İsteyirem günde 3-4 déyil, yüz defe zeng edib danışsın, danlasın [azarlasın]... Lakin Allah apardığını hele ğaytarmayıb. Men atamı 5 yaşında itirmişem. Cenazesini ğebirstanlıĝa aparanda dédiler ki, onu teyyareye mindiririk, uçub uzaĝlara ĝedecek. Sağalandan sonra ĝeri ğayıdacaĝ... Yaşım 60-a çatır, hele de göyde teyyare uçanda o sözler yadıma düşür... Ani olaraq atamın ğayıdacaĝına ümid besleyirem. B. Vahabzade insaniyyetin atası idi. Milyonları yétim ğoydu. İndi hamının gözleri göye dikilecek. Onu ğaytaracaĝ uçaĝı ahtaracaĝ. Ve kaş [keşke] şairin ruhu sesimi eşideydi ve bir sorĝuma cavab véreydi:

Meni tek ğoydun, ustad! Ömrünü uzatmaĝ üçün cildlerin sayını 15-e çatdırmaĝ isteyirdim. Éle bilirdim özünde güc tapıb ahıradek [sonunu kadar] tövsiyelerini esirgemeyeceksen. Ahı, [öyle ya] söz vermişdin, Novruzunu bir yerde kéçireceydik. Seni bu çetin addımı atmaĝa ne vadar étidi [mecbur etti], ustad?..

* * *

Şair 2005-ci ilin avĝust-sentyabr aylarında “Ölümle üz-üze” şé’rini ĝeleme almışdı. Bu hele onda onun heyatla vidalaşmaĝa hazırlaşdığından heber véirdi.

Évin her küncünden [köşesinden] bir kabus kimi
Mene göz bereldir [gözlerini açmış bana bakıyor] ölüm her ĝece.
Her an gözleyirem son nefesimi,
Mene “geldim” déyir ölüm gizlice.

O çaĝlarda bir néçe defe yanımda yaşamaĝ istemediyini diline getirmişdi. Onun yazıb-yaratmaĝ hevesi de sönmüşdü.

Ölüm vahimesi artır ĝünbegün.
Yanıma gelenler, teselli üçün
Her ĝün daha şirin söz ahtarırılar.
Mense candan bézar [usanmış], cahandan bézar!

Onlara hesedle baħıram herden [bazen kıskançlıkla bakıyorum]
Ğoşum gelme de tesellilerden,
Ğelbimde hamıdan [kerkesten] umduĝum odur.
Teselli - heyata ümid yoludur,
Ümidle yaşadım hemişe men de.

Duyurdum [hissesiordum] ki, ĝeleme elinden düşen andan şair ölümle çarpışır. Gücünü itirdikçe déyir ki:

İstek çoĝ, arzu çoĝ, ürek ĝén [geniş], vaħt [vakit] dar.
Hele ĝileyliyem [şikâyetçiyim] özüm özümnden.
İnsandan aĝırdır onun isteyi,
Hemişé teşnedir insan üreyi.

Külliyatının neşri meselesi ortaya çıhanda [çıktığında] B. Vahabzade yéniden gelemine eline aldı ve iki ilden artıg yaşamağa özünde güc tapdı, yazıb-yaratdı da...

Şairin ölümünden bir néçe gün gabağ dédiyine göre, son şe'ri "Çetin addım"dır. 2008-ci ilin aprel [nisan] ayında geleme alınıb (Eslinde sonraki 10 ay erzinde [müddetinde] de bir néçe küçük şe'r yazıb). Ömrü boyu veten sevgisi ile üreyi döyünen [yüreği çarpan] B. Vahabzade mehebbet mövzusuna hesr êtdiyi son misraları ile yaradıcılığına nögte göyub. Eslinde onun üçün heyatının en çetin addımı mehaz [adımı sırf] yaradıcılığına nögte goyması idi. Bu şe'rden sonra şair ötenleri saf-çürük etmekle [eski şiirlerini ayıklamakla] meşğul olub. Beli, hağğa eyilerek 84 illik yaşantısını - şirin nağılı bitirir [güzel masalı bitiriyor]. Sévgilisinden efv dileyerek onu éle unutmasını isteyir ki, unudulduğunu onun gözlerinden oğuya ve onun rahat olduğunu göre bilsin. Bu müdrük [bilge] insana ahıl yaşında [iyice yaşlı döneminde] da üzüntüler çekdiren sévgili kimdir? Bu sévgili onun Veteni ve halğıdır. O, ancağ ebediyete govuşmağ üçün Veteninden ayrılarken hağğa eyiler, bir gile [bir tane, bir damla kadar] isteyinin üreyinde galmaması ile barışardı. Ve anlayırdı yañınlarda bu çetin addımı atmağ mecburiyyetindedir:

Gelbimi gemiren tereddüleri
Sene birer-birer açandan beri
Her gün öz-özümü danlayıram [kınıyorum] men.
Amma çoğ şadam [mutluyum] ki, gurtara bildim,

Nehayet, çekdiyim üzüntülerden...
Gerçeye eyildim, hağğa eyildim.
Bir yolluğ [artık] gurtarsın o şirin nağıl.
Yaşasın hissimin od-alovunu
Söndüren ağıl [akıl]!

Efv éyle, éy gülüm, meni efv éle,
Galmasın isteyim daha bir gile [bir damla bile].
Sen éle unut ki, unutduğunu
Senin gözlerinden oğuya bilim...
Rahat olduğunu men duya bilim.
Kéçdi bir zaman, sordum özümden:

Vérdiyın o hökme inandımmı sen?
Heberin oldumu öz üreyinden?
Éy könül, inandım, ya inanmadım,
Hökmen atılmalı [mutlaka atılmalı] bu çetin addım!

Geribedir [şaşılacak şeydir], 2008-ci ilin 20 iyulunda [temmuz ayında] B. Vahabzade yéne namelum sévgilini hatırlayıp, onun özü ile vuruşduğunu, tereddüdlерinin arğada

